

Ігор ЮРЧЕНКО

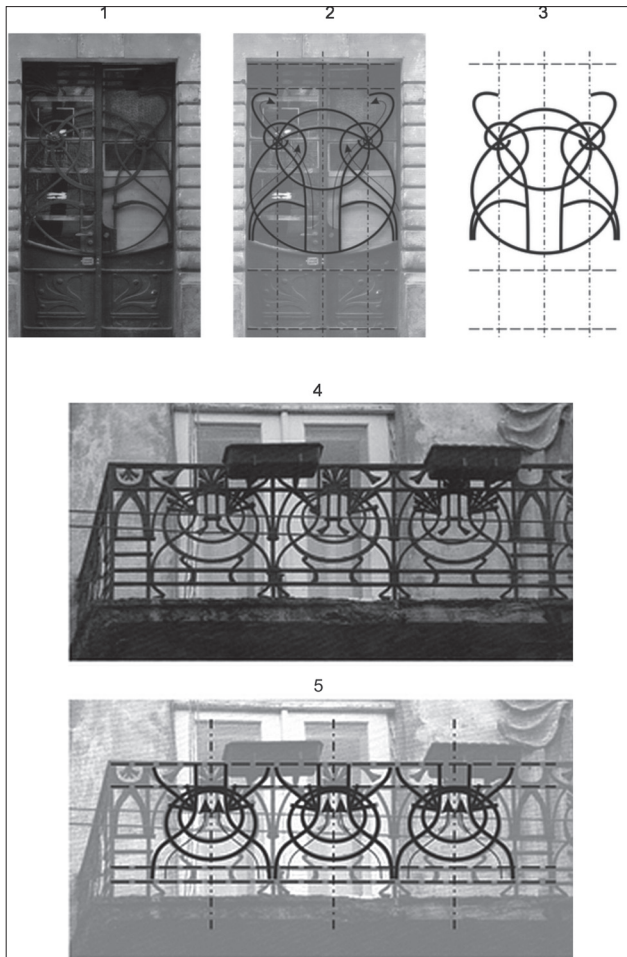
МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ МОТИВІВ АРХІТЕКТУРНОГО ДЕКОРУ ЛЬВІВСЬКОЇ СЕЦЕСІЇ В СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ МЕБЛЕВИХ ВИРОБІВ

Розглянуто методику використання елементів архітектурного декору львівської сецесії в сучасному дизайні меблевих виробів. Концепція формотворчого процесу була розроблена на основі співвідношення понять «традиція» і «новація», де «традиція» розумілась як орнаментальний декор, а «новація» як сучасні стильові тенденції формотворення. Апробацію концепції проведено в навчальному процесі на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр» на кафедрі дизайну та основ архітектури Національного університету «Львівська політехніка».

Ключові слова: стиль львівська сецесія, архітектурний декор, орнаментальний мотив, традиція, новація, формотворення, мінімалізм, дизайн меблевих виробів, навчальний процес.

© І. ЮРЧЕНКО, 2014

Сучасний розвиток дизайну предметно-просторового середовища перед вітчизняними дизайнерами ставить низку актуальних завдань, пов'язаних із сферою пошуку джерел, методів та підходів формотворення. Залишається невирішеною проблема побудови української моделі дизайну, а також необхідність узгодження її розвитку із загальносвітовими тенденціями. Історичний розвиток світової дизайн-діяльності констатує факт визначення й формування тематичних граней, які сьогодні можна визначити як відносно стабільні. Це постійне звернення до теми використання традицій історичних стилів, геометричний напрям із його сучасними розгалуженнями, біонічний дизайн, ергодизайн, арт-дизайн, етнодизайн та інше. В сучасних умовах глобалізації гостро постає питання існування інтернаціональних та національних форм дизайн-продуктів, тобто таких предметних форм, які б відповідали характеру сформованих естетичних смаків народностей та країн. Знаковою подією можна вважати проведено не так давно, в 2010 році, в Шанхаї (Китай) Всесвітню виставку ЕКСПО 2010, присвячену проблемам скорочення ресурсів, зниження рівня злочинності, проблемам екології оточуючого середовища. Представлений оку глядача на виставці дизайн експоцентрів країн-учасниць можна вважати як такий, що представляє найхарактерніші риси національної ідентичності. В дизайні значної кількості представлених павільйонів використано національні етнокультурні мотиви. Як правило, це форми орнаментальних мотивів різних декоративних технік вишивання, витинання, кераміки тощо, що були творчо переосмислені та включені в контекст форм сучасної архітектури. На цій підставі етнокультурну традицію можна вважати однією із граней і джерел сучасного дизайну. Діапазон дослідницьких тем, які може запропонувати етнокультурна традиція, є досить широким: семантика світоглядних, поетичних та фольклорних мотивів; розробка методики створення та декорування творів декоративно-ужиткового мистецтва; аналіз орнаменту як художньої мови і специфічного розуміння естетичності; дослідження окремих напрямів декоративних технік. При такому широкому виборі тем залишається актуальною проблема пошуку прийомів та методик втілення етнокультурних традицій в сучасний контекст предметно-просторового середовища. Це обумовлюється, з одного боку, замкнутістю етнокультурних традицій, а з іншого, — мінливістю пануючих тенденцій моди в

Іл. 1. Визначення характеру орнаментальної традиції за допомогою проведення морфологічного аналізу архітектурного декору львівської сецесії: 1, 4 — зображення фрагментів архітектурного декору (Іл.: Олександр Нога. Іван Левинський: архітектор, підприємець, меценат / Нога О. — Львів : Центр Європи, 2009. — С. 79, 81); 2, 3, 5 — морфологічний аналіз архітектурного декору й визначення графеми орнаментальних мотивів (Рисунок ст. Стефановича Н., кер. доц. Юрченко І.А.)

сучасному соціокультурному середовищі. З огляду на окреслену проблематику темою означеної статті є дослідження закономірностей використання етноорнаментальних мотивів етнографічного регіону України Гуцульщини в архітектурному стилі львівської сецесії, зокрема школи Івана Левинського, та творче переосмислення такого підходу в умовах сучасного дизайну предметно-просторового середовища.

Аналіз літературних джерел із становлення стилю львівської сецесії демонструє нам той факт, що часто новаторські тенденції з методики творення форм з'являються завдяки переосмисленню творцями-архітекторами або митцями-художниками вже існуючої творчої спадщини у вигляді загально визна-

них еталонних взірців архітектури, творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва. Однак рушійним джерелом завжди був новий погляд на історичні форми, нова інтерпретація традицій, поєднання старих ідей з новими мистецькими концепціями під оригінальним кутом зору із використанням нових досягнень в технологічній сфері. Прикладом може бути творча спадщина архітектурної школи Івана Левинського, діяльність якої можна охарактеризувати як доленосну для формування української моделі дизайну. Візуальні приклади створених ним архітектурних об'єктів вже протягом цілої епохи надихають сучасних архітекторів застосовувати втілені етнокультурні традиції в сучасній архітектурі. Зупинимось на наукових працях, присвячених творчості І. Левинського. Найбільш фундаментальними теоретичними дослідженнями є праці Ю. Бірюльова «Мистецтво львівської сецесії» [1] та О. Ноги «Іван Левинський: архітектор, підприємець, меценат» [2]. В роботах розглянуто творчий шлях митця, особливості формування галузей предметної діяльності, наводяться візуальні приклади найбільш відомих архітектурних споруд. Сьогодні розвитку мистецтвознавчої думки потребує не просто констатація історичних фактів становлення культурної спадщини, а й активне її залучення у якості формотворчого джерела. Однак досвід І. Левинського та існуючий візуальний матеріал архітектурних об'єктів використовується в сучасних галузях дизайну фрагментарно, не методично й не системно, потребує фахового підходу. Частково апробація методики використання етноорнаментальних традицій в сучасному дизайні представлена авторським доробком І. Юрченка — у його монографії та окремих тематичних публікаціях [3; 4; 5; 6].

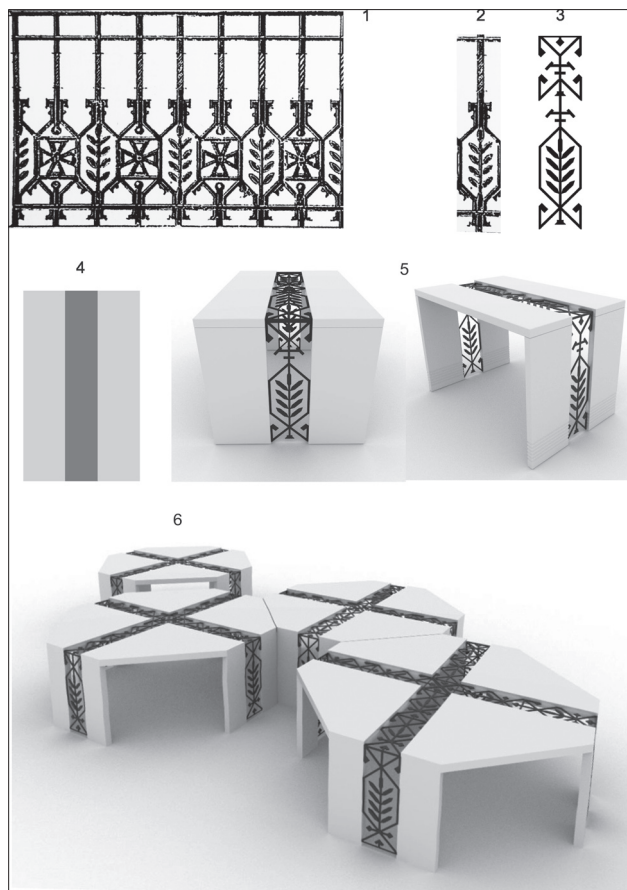
Метою статті є розробка методики використання архітектурного декору львівської сецесії як творчої спадщини І. Левинського в сучасному предметному дизайні. Передбачається провести експериментальне моделювання меблевих форм в системі фахової освіти за напрямом «Дизайн» на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр». Відповідно до поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- провести огляд джерельної бази із історії формування львівської сецесії та визначити можливості методу «вторинної переробки» орнаментальних мотивів І. Левинського в сучасному дизайні;

- розробити концепцію сучасного підходу до інтерпретації мотивів архітектурного декору львівської сецесії І. Левинського в сучасному предметному дизайні;

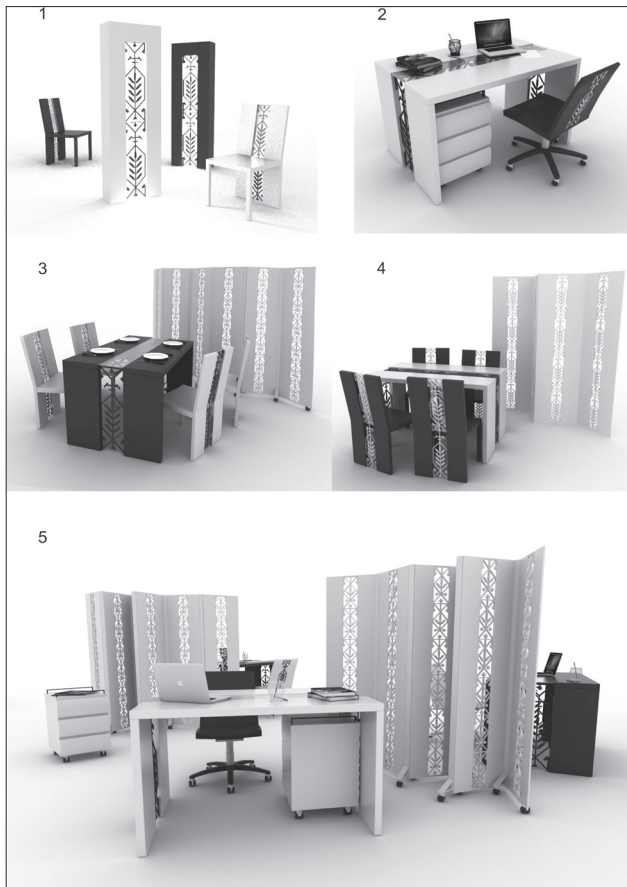
- провести апробацію та експериментальне моделювання із використання мотивів львівської сецесії в сучасному дизайні меблевих виробів на рівні фахової підготовки за напрямом «Дизайн» з освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» на кафедрі дизайну та основ архітектури НУ «Львівська політехніка».

Незважаючи на низку фундаментальних досліджень з вивчення доробку школи І. Левинського, можна знову й знову ставити для себе запитання: що ж новаторського зробив Іван Левинський? З погляду сьогодення розвитку дизайну предметно-просторового середовища на творчий доробок львівської сецесії І. Левинського в першу чергу увагу спостерігача приваблює оригінальність форм саме архітектурного декору як збірного проектного образу. Зацікавлення людей цими формами дає нам певну категорію не просто оцінювачів орнаментальної естетики львівської сецесії, а й потенційних споживачів предметних форм, оскільки вже маємо категорію людей із сформованими смаками до певної культурної спадщини. Уважне ставлення до смаків споживачької аудиторії дає певні гарантії розробці сучасних предметних форм промислової продукції. Тому можна сміливо стверджувати, що введення в сучасні форми предметно-просторового середовища інтерпретовані в сучасному контексті форми архітектурного декору львівської сецесії дадуть нам певний культурний і економічний ефект. Однак виникає проблема — в яких же формах подавати сучасному споживачеві культурну традицію львівської сецесії? Для вирішення цієї проблеми потрібна розробка науково-теоретичного підходу до процесу формотворення. Методика включення української орнаментики в орнаментальну систему сецесії та завдання подальшого використання орнаменту дає підставу назвати такий підхід методом «подвійної інтерпретації» орнаментального декору. Концептуально такий метод включає декілька теоретичних принципів і виконує ряд соціокультурних функцій: робить сучасного споживача приналежним до декількох епох і культурних рівнів; об'єднує сільську й міську культури на підставі сприйняття рівнозначної естетичності збірного образу форм орнаментального декору; ви-

Іл. 2. Методика втілення орнаментальної традиції львівської сецесії в сучасному дизайні меблевих виробів: 1 — проект балконної огорожі, 1912 р., майстерня М. Стефанівського (іл.: Олександр Нога. Іван Левинський: архітектор, підприємець, меценат / Нога О. — Львів: Центр Європи, 2009. — С. 84); 2, 3 — фрагмент декору балконної огорожі та переопрацьований на його основі орнаментальний мотив (рисунок і дизайн ст. Стефановича Н., кер. доц. Юрченко І.А.); 4 — схема композиційного прийому співвідношення «традиція-новація» (рисунок Юрченка І.А.); 5, 6 — приклади дизайну меблевих форм на основі застосування орнаментальних мотивів львівської сецесії (рисунок і дизайн ст. Стефановича Н., кер. доц. Юрченко І.А.)

ступає одним із сучасних формотворчих джерел; презентує фахові композиційні прийоми для практичного втілення традиційних форм орнаменту в сучасний дизайн. Ця концепція дає можливість використовувати в сучасних дизайн-формах різні варіації й різне процентне співвідношення мотивів орнаментального декору чистих форм орнаменту сецесії, оригінальних форм гуцульського орнаменту, форм орнаменту львівської сецесії та форм, переосмислених в сучасному дизайні. Важливим завданням втілення орнаменту у дизайн-форми є не тільки різна кількісна візуальна вага орнаменту у співвід-

Іл. 3. Сучасний дизайн меблевих виробів на основі використання орнаментальної традиції львівської сецесії: 1—5 — загальні вигляди меблевих форм та комплектів (тривимірне моделювання і дизайн ст. Стефановича Н., кер. доц. Юрченко І.А.)

ношенні до незаповнених ним просторів, а й рівень абстрагованого узагальнення й спрощення форм. Він обумовлюється вимогами до призначення, утилітарності та ергономічності форм і смаковими уподобаннями споживача. Також при пошуку вдалих композицій необхідно дотримуватись формальних композиційних властивостей: єдності характеру форми; супідрядності елементів; повторення великого в малому; рівноваги, динамічності-статичності, симетричності-асиметричності.

Для практичного втілення запропонованої концепції необхідно розробити відповідний композиційний прийом з урахуванням візуальних асоціацій. Такий прийом можна розробити на підставі формального зіставлення понять «традиція-новація» у візуально вирішених формах просторово-композиційного співвідношення та закріплення за ними сталих формотворчих асоціацій. Формально *традицію* ми будемо розуміти як-то: зовнішню форму орна-

ментального мотиву або його будову; візуальні фактурно-текстурні ознаки-асоціації старіння й зношеності форми та матеріалу; вибір матеріалів, технологій їх обробки та традиційних для народної деревообробки конструкцій, та імітацію старих ремісничих прийомів. Формально *новацію* будемо розуміти таким чином: орієнтація на сучасні мінімалістичні тенденції формотворення, які полягають у прийомах спрощення форми, не переобтяження її надмірною кількістю деталей; використання відповідних прийомів сучасних стилів, що за зовнішніми ознаками пластичності відповідають ознакам традиційним; контрастне протиставлення простих геометричних дизайн-форм складним традиційним орнаментальним формам; текстурно-фактурне трактування сучасних форм; розробка конструкцій виробів, візуально інтерпретованих відповідно до традиційних конструктивних форм. Теоретично формальне співвідношення понять «традиція-новація» будемо розуміти таким чином: традиція є базовою основою новації, її внутрішнім стрижнем; новація не заперечує, не відкидає традицію, а використовує її як базову основу; новація бере свій початок з традиції. Важливою частиною методики втілення традиційних форм декору є визначення характеру орнаментальної традиції за допомогою проведення морфологічного аналізу (іл. 1). Проведення аналізу передбачає виконання декількох завдань: визначення місцезположення декору в структурі архітектурної споруди; візуально-морфологічний аналіз будови орнаментального декору; визначення графеми орнаментального мотиву. Методика втілення орнаментальної традиції львівської сецесії в дизайні меблевих виробів в узагальненому вигляді представлена на іл. 2. Апробація проходила в межах виконання дипломного проекту із здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» (магістрант — Стефанович Назар, керівник проекту доцент Юрченко І.А.). Рисунок містить вихідний орнаментальний мотив львівської сецесії (іл. 2.1), з якого обирається на вибір студента фрагмент й творчо переосмислюється (іл. 2.2—2.3). Наступний етап передбачає формальне співвідношення «традиція-новація» на основі запропонованої схеми композиційного прийому (іл. 2.4), де світлим сірим тоном позначено новацію, яка симетрично з двох боків охоплює традицію (темний сірий тон). На основі застосування розробленої кон-

цепції був створений комплект офісного обладнання, представлений на іл. 2.4. Прототипом розробки є стіл, зображений на іл. 2.5. Розроблений прототип надихнув на подальший пошук й цілої серії меблевих форм, які мають реальні шанси практичної реалізації. Використана формальна схема композиційного прийому співвідношення «традиція-новація» (іл. 2.4) є одним із складових елементів цілої моделі формотворення, яка знаходиться в процесі розробки й вдосконалення.

Проаналізовані літературні та емпіричні джерела архітектурного декору львівської сецесії та творчої спадщини школи І. Левинського дали підставу зробити наступні висновки:

- ідеологічно майстри школи звертались до коріння народної творчості та досвіду розробки історичних стилів;

- методика включення в стиль сецесії мотивів народної орнаментики підпорядковується умові єдності смислового й пластичного вирішення, має універсальний характер;

- залучення на той час сучасних технологій і матеріалів дало змогу вивести формотворення архітектурних форм на новий рівень;

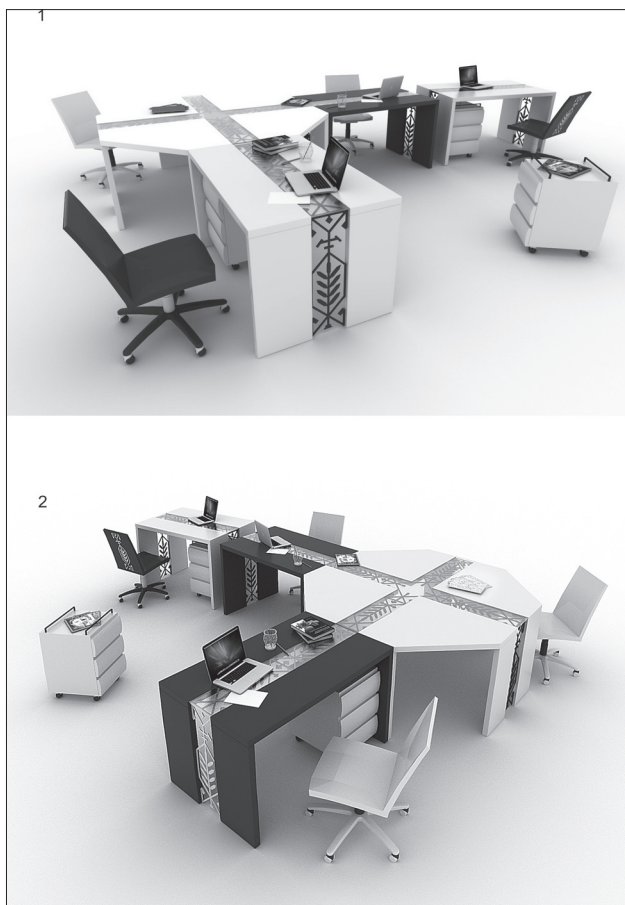
- інтернаціональність стилю сецесія частково звільнило гуцульську народну орнаментуку від необхідності врахування її семантичного тлумачення під час її включення у збірний образ стилю львівської сецесії, надавши формам декору універсального біонічного характеру з регіональними особливостями;

- між народним орнаментом та орнаментом стилю сецесія характерним зв'язком є методика й прийоми біонічних стилізацій рослинних і антропоморфних форм;

- основний акцент в архітектурному декорі зроблено на розвиток пластики лінійних форм;

- перенесені в архітектурний декор львівської сецесії мотиви гуцульського орнаменту виконують наступні функції: крапкові мотиви позначають структурний перетин лінійних форм, початок та закінчення композицій тощо; лінійні мотиви візуально окантовують або розділяють функціональні зони; другорядні мотиви підкреслюють і підсилюють звучання нефункціональних зон архітектурного фасаду.

Апробація методики формотворення на основі запропонованого формального співвідношення «традиція-новація» в системі фахової підготовки за

Іл. 4. Сучасний дизайн меблевих виробів на основі використання орнаментальної традиції львівської сецесії: 1—2 — загальні вигляди меблевих комплектів (тривимірне моделювання і дизайн ст. Стефановича Н., кер. доц. Юрченко І.А.)

напрямом «Дизайн» з освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» на кафедрі дизайну та основ архітектури НУ «Львівська політехніка» дала змогу отримати наступні результати:

- розробка концепції використання орнаментальних мотивів львівської сецесії проводилась на основі залучення історичного досвіду та фактологічного матеріалу школи І. Левинського, опублікованих у сучасних літературних джерелах;

- для побудови формальних композиційних прийомів використання орнаментальних мотивів львівської сецесії був використаний світовий досвід предметної дизайн-діяльності, а основний акцент робився на універсальних та формальних категоріях, прийомах та засобах формотворення;

- розроблена концепція і запропонований композиційний прийом мають універсальний і системний характер, можуть бути застосовані не тільки до використання вітчизняних етноорнаментальних моти-

вів, а й мотивів орнаменту інших історичних стилів у відповідному сучасному контексті;

- розроблені варіанти офісного обладнання (столи, меблі для сидіння, перегородки, світильники) відповідають сучасним вимогам дизайну предметно-просторового середовища та отримали високу оцінку під час захисту диплому на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» на державній екзаменаційній комісії кафедри дизайну й основ архітектури НУ «Львівська політехніка» у 2013 році.

Запропонована концепція та композиційний прийом дизайну офісного обладнання можуть бути використані як теоретична базова основа для подальших розробок сучасних форм дизайн-об'єктів. Форми запропонованих меблевих форм можуть бути використані як еталонні взірці для дизайну інших сучасних форм предметно-просторового середовища.

1. Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії / Ю. Бірюльов. — Л. : Центр Європи, 2005. — 184 с.
2. Нога О. Іван Левинський: архітектор, підприємець, меценат / Олександр Нога. — Львів : Центр Європи, 2009. — 192 с.
3. Юрченко І.А. Експериментальне моделювання предметних форм на основі етноорнаментальних мотивів / І.А. Юрченко // Спецпроект: аналіз наукових досліджень : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 30—31 трав. 2013 р. : у 6 т. — Т. 6: Актуальні питання сучасності. — Дніпропетровськ : Біла К.О., 2013. — С. 11—14.
4. Юрченко І.А. Етномистецька тематика у структурі дизайн-освіти на кафедрі дизайну та основ архітектури національного університету «Львівська політехніка» / І.А. Юрченко // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць. — Львів : РВВ НЛТУ України. — Вип. 23.18. — С. 423—426.
5. Юрченко І.А. Методологічні основи втілення орнаментальних етномистецьких традицій у сучасній дизайн-практиці / І.А. Юрченко. // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В.Я. — Харків : ХДАДМ, 2009. — № 14. — С. 163—170.

6. Юрченко І. Візуально-морфологічні закономірності орнаменту: теорія і практика : монографія / І.А. Юрченко. — Львів : Львівська політехніка, 2011. — 368 с.

Ihor Yurchenko

ON MOTIVES OF LVIV SECESSION ARCHITECTURAL DECORATIONS AND METHODS OF THEIR USE IN THE PRESENT-DAY FURNITURE DESIGN

The article has exposed some methods in usage of elements derived from Lviv Secession architectural decor for the present-day design of furniture products. The concept of formative process was developed on the ground of ratio between the notions of tradition and innovation, where tradition is understood as an ornamental decor, while innovation is meant as a present-day shaping accordingly to trends of style. The concept got its approbation in the course of tuition aimed at the educational degree of Magister qualified by the Chair of Architecture and Basic Design of Lviv Polytechnic National University.

Keywords: Art Nouveau style, Lviv, architectural decoration, ornament, tradition, innovation, shaping, minimalist design, furniture products, educational process.

Игорь Юрченко

МЕТОДИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОТИВОВ АРХИТЕКТУРНОГО ДЕКОРА ЛЬВОВСКОЙ СЕЦЕСИИ В СОВРЕМЕННОМ ДИЗАЙНЕ МЕБЕЛЬНЫХ ИЗДЕЛИЙ

Рассмотрена методика использования элементов архитектурного декора львовской сецессии в современном дизайне мебельных изделий. Концепция процесса формообразования разработана на основе соотношения понятий «традиция» и «новация», где «традиция» понимается как орнаментальный декор, а «новация» осмысливается как совокупность современных стилистических тенденций формообразования. Концепция апробирована в учебном процессе на образовательно-квалификационном уровне «Магистр» кафедрой дизайна и основ архитектуры Национального университета «Львовская Политехника».

Ключевые слова: стиль львовской сецессии, архитектурный декор, орнаментальный мотив, традиция, новация, формообразование, минимализм, дизайн мебельных изделий, учебный процесс.